

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร (Communicative Language Teaching) ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นวิธีการสอนที่ทำให้ผู้เรียนมีความสามารถในการสื่อสารได้ โดยเน้นที่การสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจตรงกับจุดประสงค์ที่ตนเองต้องการ ในการจัดการเรียนการสอนจึงมีการส่งเสริมให้มีการแสดงออกทางภาษาโดยใช้สถานการณ์ต่าง ๆ เข้าช่วยให้มีการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ให้เกิดความเข้าใจและยอมรับซึ่งกันและกันของคนในสังคม และสามารถใช้กลวิธีในการสื่อความหมายเพื่อให้การสื่อสารดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ (อรุณี วิริยะจิตรา, 2532 ; สุภัทรา อักษรานุเคราะห์, 2536) เมื่อพิจารณาทักษะทางภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร ทักษะการพูดเป็นทักษะทางการสื่อสารทักษะหนึ่งซึ่งเป็นการถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ และความรู้สึก ให้ผู้อื่นเข้าใจและทราบเจตนาของพูด ดังนั้นทักษะพูดจึงเป็นทักษะพื้นฐานทางการสื่อสารทางภาษาอังกฤษที่มีความสำคัญมากและเนื่องจากยุคนี้เป็นยุคข้อมูลข่าวสารการพบปะเจรจาติดต่อสื่อสารกับชาวต่างประเทศมีมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา ด้านธุรกิจ ความจำเป็นในการใช้ภาษาอังกฤษในการพูดสื่อสารในชีวิตประจำวันของคนไทยจึงมีมากขึ้น โดยเฉพาะความสามารถที่จะพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดหรือสรุปเรื่องราวให้ผู้ฟังเข้าใจได้ อย่างไรก็ตามทักษะการพูดเป็นทักษะทางภาษาที่ซับซ้อนและเกิดจากความเข้าใจและการฝึกฝนเป็นเวลานาน ไม่ใช่เกิดจากการจดจำ ดังนั้นผู้ที่ใช้ทักษะพูดในการสื่อสารได้ดีจึงไม่ได้หมายถึงผู้ที่มีความรู้ทางด้านไวยากรณ์แม่นยำ แต่หมายถึงผู้ที่มีความเข้าใจในภาษานั้นอย่างแท้จริง ได้รับการฝึกฝนทั้งทางด้านกฎการใช้ (Usage) ไปพร้อม ๆ กับการใช้ภาษา (Use) จริง ๆ

ถึงแม้ว่าที่ผ่านมาโรงเรียนรัฐบาลส่วนใหญ่ได้จัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษให้แก่ผู้เรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 และในโรงเรียนที่มีความพร้อมก็ได้รับการจัดให้เป็นโรงเรียนนำร่องเพื่อจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษตั้งแต่ประถมศึกษาปีที่ 1 โดยเริ่มตั้งแต่ปีการศึกษา 2539 เป็นต้นมา ส่วนในโรงเรียนเอกชนส่วนใหญ่ก็จัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ 1 และเมื่อพิจารณาจุดประสงค์ในวิชาภาษาอังกฤษของหลักสูตรมัธยมศึกษาพุทธศักราช 2539 ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และมัธยมศึกษา

ตอนปลายพุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในข้อ 3 พบว่า ทักษะการพูดเป็นทักษะทางภาษาทักษะหนึ่งที่ได้รับการเน้นให้ผู้เรียนต้องได้รับการพัฒนา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะพูดเพื่อใช้ในการสื่อสารและการแสวงหาความรู้ นอกจากนี้ยังมีวิชาเลือกเสรีให้นักเรียนเลือกเรียนในรายวิชาภาษาอังกฤษ ฟัง – พูด (๑021, ๑024) โดยมีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนฝึกทักษะฟัง – พูดจากสิ่งที่ได้ฟังจากสิ่งที่ได้อ่าน และพบเห็นในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องคล่องแคล่วและเหมาะสม (กรมวิชาการ, 2539) แต่เท่าที่ผ่านมาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในทักษะพูดก็ยังไม่บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเท่าที่ควร แม้ว่าผู้เรียนจะได้ใช้เวลาเรียนนับสิบปี แต่ความสามารถทางการพูดของนักเรียนยังอยู่ในระดับต่ำมาก ดังที่ทิพวัลย์ มาแสง (2532) ได้กล่าวว่่านักเรียนส่วนมากไม่กล้าที่จะพูดภาษาอังกฤษ และพูดภาษาอังกฤษได้น้อยหรือพูดไม่ได้เลย ซึ่งสอดคล้องกับข้อสรุปในงานวิจัยของกาญจนา จงอุดงค์ (2531) และ สุธีรัตน์ ภัทรานนท์ (2532) ที่ว่าความสามารถด้านการพูดของนักเรียนทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายยังอยู่ในระดับเริ่มต้นของพฤติกรรมกรพูดเท่านั้น รวมทั้งงานวิจัยของนิศยา เจริญฤทธิ์ (2531) และ สุพัฒน์ สุกมณต์ (2535) ที่สรุปว่า ความสามารถในการพูดของนักเรียนไทยยังอยู่ในระดับต่ำ คือ พูดได้น้อยและไม่สามารถนำภาษาอังกฤษไปใช้ในการสนทนาได้

จากการศึกษาถึงสาเหตุที่ทำให้ความสามารถในการพูดของนักเรียนอยู่ในระดับต่ำมากพบว่ามาจากหลายสาเหตุ ดังพอจะสรุปได้ดังนี้ ในด้านครูผู้สอนพบว่า ครูผู้สอนอาจใจเองและเคร่งครัดกับผู้เรียนมากเกินไป ทำให้บรรยากาศในการเรียนการสอนตึงเครียด ไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ภาษา ครูยังใช้การบรรยายเป็นภาษาไทย ขาดทักษะการพูดภาษาอังกฤษ ขาดเทคนิคการสอนที่เหมาะสมและเน้นการอ่านมากกว่าการพูด ด้านตัวผู้เรียน พบว่าผู้เรียนมีแรงจูงใจค่อนข้างต่ำ ขาดการฝึกปฏิบัติที่เพียงพอ โดยเฉพาะการฝึกปฏิบัติโดยใช้สถานการณ์จริงหรือใกล้เคียงความเป็นจริง และนักเรียนมีความวิตกกังวลหรือกลัวว่าจะพูดผิดพลาด ด้านการเรียนการสอน พบว่าผู้เรียนไม่มีโอกาสในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากนัก กิจกรรมการเรียนการสอนไม่น่าสนใจ และเน้นความรู้ด้านเนื้อหาและโครงสร้างมากเกินไป (วิชัย ดีพร้อม, 2538; พิกุล ปิ่นแก้ว, 2535)

จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในการเรียนการสอนที่ไม่ส่งเสริมทักษะการพูด จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหาวิธีสอนที่จะส่งเสริมการเรียนการสอนในทักษะพูด จากการศึกษางานวิจัยพบว่าวิธีสอนที่น่าสนใจวิธีหนึ่งที่เชื่อว่าจะช่วยแก้ปัญหาทักษะการพูดได้ดี ก็คือวิธีการสอนโดยใช้หัวข้อเรื่อง (Theme – based Model) ซึ่งเป็นหนึ่งในแนวการสอนภาษาโดยใช้เนื้อหาเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ภาษา (Content – Based Instruction) หรือที่เรียกว่าการสอนแบบ ซิปีไอ (CBI)

Brinton , Snow and Wesche (1989) ได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับการสอนแบบซีบีไอ ว่าเป็นการสอนภาษา โดยประสานเนื้อหาเข้ากับวัตถุประสงค์ของการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร ที่จัดการสอนโดยเน้นให้ผู้เรียนฝึกการใช้ภาษาให้ถูกต้องตามหน้าที่ ในสถานการณ์จำลองให้ เหมือนชีวิตประจำวันมากที่สุด ผู้เรียนได้ฝึกการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อเป็นเครื่องมือในการศึกษา เนื้อหาและการทำงาน การใช้นี้เนื้อหาเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ภาษานี้จะทำให้ครูสามารถสร้าง บทเรียนให้สอดคล้องกับสถานการณ์จริงได้มากที่สุด โดยใช้เนื้อหากำหนดรูปแบบของภาษา หน้าที่ของภาษา และทักษะย่อย ทั้งนี้ครูต้องเข้าใจการสอนระบบบูรณาการ ประสานทักษะ ทั้งสี่ให้เข้ากับหัวข้อเรื่องที่กำหนด และแน่ใจว่าผู้เรียนมีทักษะและกลวิธีการเรียน (Learning Strategies) ที่จำเป็นเพื่อสามารถเข้าใจเนื้อหาได้ ผู้เรียนต้องรู้จักการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ข้อมูลเพื่อที่จะสามารถพูดหรือเขียนเชิงวิชาการเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ผู้เรียนจะได้ฝึกทั้งทักษะ ทางภาษา และทักษะการเรียน เป็นการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมที่จะใช้ภาษาอังกฤษในสถานการณ์ จริงในอนาคตได้

แนวการสอนโดยใช้เนื้อหาเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ภาษานี้ ได้รับการพัฒนาขึ้นโดยอิด ทฤษฎีการเรียนรู้ภาษาที่สองของ Krashen (1985, cited in Snow 1991) คือสมมติฐานเกี่ยวกับ ตัวป้อน (The Input Hypothesis) ซึ่ง Krashen กล่าวว่า คนจะเรียนรู้ภาษาได้ก็ต่อเมื่อได้รับ ตัวป้อนที่เข้าใจได้ (Comprehensible Input) อย่างเพียงพอ การที่ผู้เรียนจะมีความรู้เพิ่มขึ้นได้นั้น ตัวป้อนจะต้องมีความยากกว่าระดับความรู้เดิมของผู้เรียนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น นอกจากนั้น สมมติฐานที่เกี่ยวข้องกับการสอนโดยใช้เนื้อหาเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ภาษาอีกสมมติฐานหนึ่ง ก็คือสมมติฐานเกี่ยวกับผลิตผลทางภาษาที่เข้าใจได้ (Comprehensible Output) ซึ่งนำเสนอโดย Swain (1985) ที่กล่าวว่า การที่ผู้เรียนจะสามารถพัฒนาความสามารถทางภาษาในการสื่อสาร ได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เรียนจะต้องมีความสามารถในการผลิตภาษา นั่นคือผู้เรียนไม่เฉพาะที่ จะรับตัวป้อนที่เข้าใจได้เท่านั้น ผู้เรียนยังจะต้องสามารถถ่ายทอดความคิดที่เป็นที่เข้าใจได้ออกมา อย่างชัดเจน เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน และมีความเหมาะสมอีกด้วย

Stoller (1997) ได้สรุปข้อดีของการใช้การสอนแบบ ซีบีไอ ไว้ดังนี้

1. เนื้อหาและสื่อการสอนที่ถูกปรับและพัฒนาโดยยึดหัวข้อเป็นหลักนั้น ช่วยต่อการจำ และการเรียนรู้
2. การนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกันและมีความหมายจะนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ที่ ลึกซึ้งและคืบคลาน

3. เมื่อผู้เรียนมีแรงจูงใจและความสนใจในการเรียน ก็จะทำให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมได้ดี และจดจำข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างละเอียด

4. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาอย่างลึกซึ้ง เมื่อได้ปฏิบัติกิจกรรมหรืองานที่ซับซ้อนขึ้น นอกจากนั้นผู้เรียนยังรู้สึกผ่อนคลายเหมือนไม่ได้อยู่ในชั้นเรียนภาษา เพราะชั้นเรียนแบบชีบีโอไม่ได้เน้นกฎเกณฑ์ทางภาษาหรือจำกัดเวลาในการเรียนเนื้อหาจนเกินไป

นอกจากนี้ Snow and Brinton (1997) ได้ให้แนวความคิดว่าการสอนแบบชีบีโอจะปรับเนื้อหาไปยังสถานการณ์และบริบทอื่น ๆ โดยพิจารณาตามเนื้อหาในหัวข้อที่ทำการสอน ด้วยกิจกรรมการสอนแบบร่วมมือ (Co – operative Learning) การสอนที่คำนึงถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับภาษา (Whole Language Approach) การสอนเพื่อส่งเสริมยุทธศาสตร์การเรียนรู้และทักษะการแก้ปัญหา (Learning Strategies and Problem Solving Skills) การสอนแบบโครงงาน (Project-based Learning) และการสอนที่เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) ซึ่งผู้เรียนต้องสะท้อนประสบการณ์ด้วยการวิเคราะห์วิจารณ์ข้อมูล เมื่อพิจารณาขั้นตอนการสอนแบบชีบีโอนั้น Brinton (1989) และ Stoller and Grabe (1997) ได้เสนอแนวทางการสอนซึ่งพอจะสรุปได้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 เลือกเนื้อหาและหัวข้อย่อยที่มีความสัมพันธ์กันตามความสนใจและความต้องการของนักเรียน จัดส่วนเชื่อมโยงหัวข้อย่อยให้เหมาะสม

ขั้นที่ 2 เลือกบทเรียนตามที่นักเรียนสนใจจากวารสารและตำรากำหนดโครงสร้างทางภาษาและกิจกรรมหลากหลาย ที่ฝึกให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะสัมพันธ์ และเรียนรู้ร่วมกันได้

ขั้นที่ 3 สร้างแผนภูมิเครือข่าย กำหนดหัวข้อ ข้อความในเรื่อง หัวข้อย่อย ส่วนที่เชื่อมโยงเนื้อหา ที่ทำให้นักเรียนเรียนรู้ข้อมูลใหม่พร้อมกับพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์วิจารณ์ และเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของนักเรียน

ขั้นที่ 4 กำหนดงานที่ต่อเนื่องและสอดคล้องกับหัวข้อ ซึ่งเป็นขั้นสุดท้ายของการเรียน

การสอนภาษาโดยใช้เนื้อหาหรือหัวข้อเรื่อง (Theme – based Model or Topic – based Model) เป็นแนวการสอนแบบหนึ่งในการสอนแบบชีบีโอ เป็นการสอนภาษาอังกฤษผ่านทางเนื้อหาหรือหัวข้อเรื่อง ซึ่งผู้สอนสร้างบทเรียนขึ้นโดยยึดหลักสูตรของโรงเรียน และความต้องการรวมทั้งความสนใจของผู้เรียนเป็นหลัก ลักษณะสำคัญของรูปแบบการสอนนี้ คือ การใช้เนื้อหาที่ผู้เรียนสนใจเป็นศูนย์กลางการเรียนซึ่งผู้สอนจะสร้างหรือปรับตำราและสื่อการสอนต่าง ๆ

เพื่อบูรณาการกับการสอนทักษะทางภาษาทั้ง 4 ส่วนกิจกรรมที่ใช้ในการเรียนการสอนนั้นต้องมีความหลากหลายและจัดให้สอดคล้องกับเนื้อหาหรือหัวข้อเรื่องที่เรียน

ขั้นตอนตามแนวการสอนแบบซีบีไอ โดยใช้หัวข้อเรื่องนี้ ผู้สอนเป็นผู้เตรียมเนื้อหาที่สอดคล้องกับสถานการณ์จริง โดยคำนึงถึงความต้องการของนักเรียน และเลือกหัวข้อย่อยที่สัมพันธ์กัน เพื่อเจาะลึกในเนื้อหาวิชา กำหนดโครงสร้างทางภาษาที่เหมาะสมกับการสอนแบบทักษะสัมพันธ์ มีรูปแบบภาษาหลากหลาย ใช้ฝึกขั้นตอนของกลวิธีการเรียน การเตรียมกิจกรรมการเรียนการสอนขึ้นอยู่กับลักษณะเนื้อหา นอกจากนั้น ขั้นตอนของกิจกรรมต้องมีความสัมพันธ์กันกับหัวข้อด้วย

Brinton, Snow and Wesche (1998) เสนอว่า ในการเลือกหัวข้อเรื่องที่จะนำมาสอนนั้น อาจจะเป็นหัวข้อที่ไม่เกี่ยวเนื่องกันก็ได้ เช่น ใน 10 สัปดาห์ ที่มีการสอนโดยใช้หัวข้อเรื่อง หัวข้อที่นำมาใช้อาจเป็นเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพ มลภาวะ ผลงานแสดงอาทิพย์ หรือหัวข้อข่าวทางโทรทัศน์ก็ได้ หรืออีกแนวทางหนึ่งก็คือ การใช้หัวข้อหลักเพียงหัวข้อเดียวในการสอน เช่น ใช้หัวข้อทางการตลาดเป็นหัวข้อหลัก และแยกออกเป็นหัวข้อหรือเนื้อหาย่อย ที่เฉพาะลงไปอีก เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การโฆษณาหรือพฤติกรรมของผู้บริโภค การสอนโดยใช้เพียงหัวข้อเดียวและแยกเป็นเนื้อหาย่อยนี้ จะทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจความคิดรวบยอด และติดตามเนื้อหาได้อย่างเป็นระบบ รวมทั้งคำศัพท์ และโครงสร้างความรู้ของผู้เรียนก็จะได้รับการฝึกฝนและพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนผู้เรียนสามารถสื่อความคิดของตนเกี่ยวกับเนื้อหาออกมาได้อย่างคล่องแคล่ว อย่างไรก็ตาม การสอนแนวนี้น่าจะเป็นอย่างยิ่งที่ครูผู้สอนต้องปรับและพัฒนาสื่อการสอนเพื่อให้สอดคล้องต่อเนื่องกันในทุกหน่วยเนื้อหาย่อย

มีงานวิจัยหลายฉบับที่แสดงให้เห็นว่า การสอนแบบหัวข้อเรื่อง มีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ด้านเนื้อหาวิชาและมีพัฒนาการทางภาษาอังกฤษไปในเวลาเดียวกัน เช่น ผลงานวิจัยในสหรัฐอเมริกาพบว่า มีการใช้วิธีสอนแบบหัวข้อเรื่อง กับนักเรียนระดับ 5 ถึง 7 โดยสอนเนื้อหาภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง มีการฝึกทักษะทางภาษาร่วมกับวิชาต่างๆ ในโรงเรียนรัฐบาล นานกว่า 8 ปี โดยยึดกรอบงานของ Mohan (1986) ที่ว่าครูจำเป็นต้องสอนทั้งภาษาและเนื้อหาวิชาพร้อมกันในชั้นเรียนสำหรับผู้เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง เพื่อเน้นความสามารถทางวิชาการและการสื่อสารและใช้เวลาเรียนที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ขณะที่ Peretz (1988) ได้ทดลองใช้วิธีสอนดังกล่าวในชั้นเรียนการอ่านผลปรากฏว่า นักเรียนสนใจและได้ความรู้จากเนื้อหานำไปใช้ในการสร้างสรรค์ในด้านแรงจูงใจในการอ่านและความสำเร็จของภาระงาน (Task) ส่วนในด้านทักษะพูดนั้น Gonzalez (1996, Cited in Gonzalez, 1998) ได้ทำการสอน

โดยเน้นการอ่านและการฟังก่อน แต่นักเรียนต้องการทักษะพูดมากขึ้น จึงมีการนำวิธีการสอนแบบหัวข้อเรื่องเข้าไปใช้ร่วมและพบว่าระหว่างการทำกิจกรรมในชั้นเรียน นักเรียนมีโอกาสดูถึง 50% ขณะที่ Graham และ Beardsley (1986) ได้ทดลองใช้วิธีสอนแบบหัวข้อเรื่องแก่นักเรียนสาขาเภสัชศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยแมริแลนด์ที่ไม่ได้พูดภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ ผลปรากฏว่าความสามารถทางการพูดเพื่อสื่อสารของผู้เรียนพัฒนาขึ้นและการประเมินหลักสูตรพบว่า เป็นหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ จึงอาจกล่าวได้ว่า วิธีสอนแบบหัวข้อเรื่อง เป็นวิธีการสอนวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้นักศึกษาบรรลุเป้าหมายในการเรียนเนื้อหาและพัฒนาความสามารถทางภาษาอังกฤษไปพร้อม ๆ กันอย่างมีประสิทธิภาพ

จากแนวคิดของการเลือกหัวข้อหรือเนื้อหาเพื่อนำมาใช้สอน ที่ว่า ควรจะเป็นหัวข้อที่อยู่ในความสนใจของผู้เรียน หรือเป็นหัวข้อที่เห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องสอน (Snow and Brinton, 1997) ซึ่งเมื่อพิจารณาหัวข้อต่าง ๆ พบว่า หัวข้อที่กำลังได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน ที่ไม่ว่าทั้งภาครัฐบาล และภาคเอกชนต่างรณรงค์ก็คือ สิ่งแวดล้อม ซึ่งกำลังเป็นปัญหาสำคัญอยู่ในขณะนี้ น่าจะนำมาใช้เป็นหัวข้อในห้องเรียนภาษา โดยเนื้อหาที่จะนำมาสอนนั้นจะเป็นเนื้อหาทางสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ตัวนักเรียน และมีความสำคัญ เพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เข้าใจถึงสภาพปัญหาและสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาเหล่านั้นขึ้นรวมทั้งได้ฝึกทักษะวิธีการที่จะแก้ปัญหาเหล่านั้นด้วย

Viravaidhaya (1994) กล่าวว่า การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมให้ได้ผลอย่างแท้จริงต้องใช้เวลาและจะต้องแก้ที่ต้นเหตุคือตัวมนุษย์ การทำให้คนรู้เข้าใจตระหนักเห็นคุณค่าและลงมือแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วยตนเองจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้การศึกษาเรื่องสิ่งแวดล้อมให้กับคนในทุกระดับการศึกษาขณะที่ ระบุ ศาคริก (2532, หน้า 49) กล่าวว่า วิธีการที่จะแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ตรงจุดที่สุด คือ การแก้ที่พฤติกรรมของมนุษย์โดยการให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง และปลูกจิตสำนึกให้เกิดความคิด ความรู้สึกและความห่วงใยในสิ่งแวดล้อม อันจะทำให้การอนุรักษ์รักษาสิ่งแวดล้อมเป็นไปอย่างจริงจังและสามารถแก้ไขปัญหาก็ได้ ซึ่งจะส่งผลสะท้อนกลับมาปลูกฝังความรับผิดชอบที่จะห่วงแหนและรู้จักพิจารณากำหนดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้ขอบเขต ตลอดจนปกป้องสมดุลทางธรรมชาติได้

ด้าน เสริมศรี ไชยสร (2539) กล่าวว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่จำเป็นที่ต้องอาศัยการพัฒนาความรู้ความคิด การเห็นความสำคัญและเสริมสร้างจริยธรรม ตลอดจนจิตสำนึกของประชาชนทุกระดับของสังคมโลก การพัฒนาและเสริมสร้างสิ่งเหล่านี้สามารถกระทำได้ด้วยการให้การศึกษาในหลายรูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับ ทศนีย์ สงวนศักดิ์ (2538) ที่ว่า การแก้ไข

ปัญหาสิ่งแวดล้อมย่อมกระทำได้โดยการเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมที่เคยกระทำมา โดยใช้การศึกษาเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาและเปลี่ยนแปลง

จึงจะเห็นได้ว่า การให้การศึกษาเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นความจำเป็น นอกจากนั้นความรู้ที่นักคิดหรือจิตสำนึกมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นแรงผลักดันในมนุษย์เกิดการประพฤติปฏิบัติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างถูกต้องเหมาะสม ในการสร้างจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การปกป้องและการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้น นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ทัศนะไว้ในแนวทางเดียวกัน เช่น ภาสินี เปี่ยมพงศ์สานต์ (2536) กล่าวว่า นอกจากผู้เรียนจำเป็นจะต้องเรียนรู้และมีความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่ครูผู้สอนจะต้องช่วยให้ผู้เรียนมีค่านิยม และความรู้ที่ถูกต้องต่อสิ่งแวดล้อม โดยการช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกตระหนัก และมีการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมทั้งหลายการเรียนรู้จึงควรเป็นการเรียนแบบมีส่วนร่วม จัดหาโอกาสให้ผู้เรียนได้ช่วยปรับปรุง และปกป้องสิ่งแวดล้อมในทุกระดับ ขณะที่วินัย วีระพัฒนานนท์ (2532, หน้า 4) กล่าวว่า การให้การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมต้องเน้นความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมและผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อมนุษย์เพื่อสร้างเจตคติ พฤติกรรมและจิตสำนึกในอันที่จะรักษาหรือพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยรวม

ในการสอนสิ่งแวดล้อมนั้น อุบลพงศ์ วัฒนานศรี (2522) กล่าวว่า การให้ศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมสามารถทำได้ทุกระดับชั้น ตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยผู้ใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัยเด็กเป็นวัยที่มีความเหมาะสมที่สุดโดยควรเริ่มตั้งแต่ระดับเด็กเล็ก ในขณะที่ ภาสินี เปี่ยมพงศ์สานต์ (2536) ก็กล่าวเสริมว่า การสอนสิ่งแวดล้อมสามารถจัดได้ทุกระดับ โดยเฉพาะในระดับวัยเด็ก นอกจากนั้นการสอนควรเป็นการสอนที่บูรณาการสอดแทรกกับวิชาอื่น ๆ ไม่ใช่เป็นการสอนสิ่งแวดล้อม แบบเอกเทศ ซึ่งสอดคล้องกับหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2539) ที่เสนอว่า ควรมีการบูรณาการเนื้อหาทางด้านสิ่งแวดล้อมเข้าสู่รายวิชาต่าง ๆ ให้มากที่สุด และแนวทางการเรียนการสอนควรเป็นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) เพื่อการพัฒนาความตระหนัก หรือจิตสำนึกแบบมีวิจารณญาณ (Developing "Critical Awareness")

นอกจากนี้ นักการศึกษาได้ให้แนวความคิดว่าในการสอนสิ่งแวดล้อมนั้น จะให้การศึกษาแก่ผู้เรียนแต่ภาคทฤษฎีอย่างเดียวไม่ได้ จำเป็นต้องมีการพัฒนารูปแบบกระบวนการให้การศึกษาในเรื่องของสิ่งแวดล้อม โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกระทำด้วยตนเอง ซึ่งเป็นลักษณะที่เรียกว่า Learning by Doing เน้นกระบวนการให้มีประสบการณ์ตรง และได้ฝึกแก้ไขปัญหา โดยครูเป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนได้เกิดความรู้สึกตระหนักในปัญหาและความต้องการที่จะแก้ไข รู้จักคิด

วิเคราะห์ สังเคราะห์ กำหนดทางเลือก ตัดสินใจในการดำเนินการอย่างเหมาะสม และเกิดคุณค่าต่อสิ่งแวดล้อมและการดำรงชีวิต (ชนาลัย สุพัฒน์ธี, 2533 อ้างใน ศิราณี อุปละ, 2541)

ด้วยเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาผลของการใช้บทเรียนซึ่งบูรณาการภาษาอังกฤษเข้ากับเนื้อหาทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งผู้วิจัยขอเรียกว่า บทเรียนภาษาอังกฤษที่เน้นเนื้อหาวิชา (Thematic English Lessons) ที่มีต่อการพัฒนาความสามารถทางการพูดของผู้เรียน จิตสำนึก และความสามารถทางการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยบทเรียนภาษาอังกฤษรอบรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนี้จะใช้รูปแบบการสอนแบบใช้หัวข้อเรื่อง (Theme – based Model) มาใช้ในการสอนเนื้อหาวิชา กล่าวคือ ผู้เรียนสามารถเลือกหัวข้อที่จะเรียนให้ตรงกับความต้องการและความสนใจของตนเอง โดยผ่านการใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อการเรียนการสอน กิจกรรมที่ครูผู้สอนจัดให้ผู้เรียนมีความหลากหลายและต้องสอดคล้องกับหัวข้อหรือเนื้อหา มีการวิเคราะห์ภาษาและฝึกฝนการใช้ภาษา การใช้สื่อการสอนที่หลากหลายเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและเข้าใจเนื้อหา รวมทั้งเรียนรู้ภาษาไปพร้อม ๆ กัน มีการเพิ่มเติมกิจกรรมโครงงานเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ เรียนรู้ด้วยการกระทำ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้ ความคิด เพื่อแก้ปัญหาให้เกิดเป็นรูปธรรม และมีการนำเสนอผลงานขั้นสุดท้ายของการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อประเมินความสามารถทางการพูด

ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำขั้นตอนการสอนเพื่อพัฒนาความตระหนักอย่างมีวิจารณญาณของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2539) มาปรับใช้ในการทดลองสอน ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ใช้สิ่งเร้า เช่น รูปภาพ วิดิทัศน์ หรือการพาไปสู่แหล่งธรรมชาติเพื่อชักนำเข้าสู่เรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และมีการจดบันทึกข้อมูลหรือความคิดของตน

ขั้นที่ 2 ขั้นแลกเปลี่ยนและทำให้กระจ่าง กระตุ้นให้ผู้เรียนฟังหรืออ่านความคิดเห็นของกันและกันแล้วช่วยกันทำแนวคิดนั้นให้ชัดเจนขึ้น

ขั้นที่ 3 ขั้นทำทนาย เมื่อผู้เรียนได้รับข้อมูลที่ท้าทายแนวคิดของตน ผู้เรียนแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบข้อมูลนั้นหรือคิดข้อมูลใหม่ที่ต้องการ

ขั้นที่ 4 ขั้นเปรียบเทียบแนวคิดใหม่และเก่า หลังจากผู้เรียนสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดของตนกับข้อมูลใหม่ และหาข้อมูลเพิ่มเติมแล้ว ผู้เรียนเปรียบเทียบและหาความแตกต่างระหว่างความเข้าใจเดิมกับความเข้าใจใหม่

ขั้นที่ 5 ขั้นทดสอบความคิดใหม่ เลือกบริบทใหม่ให้แก่ผู้เรียนและให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ความคิดของตนในบริบทใหม่

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าวิธีการสอนแบบนี้จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียนภาษาอังกฤษเห็นคุณค่าและประโยชน์ของภาษาอังกฤษอันจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนทั้งในห้องเรียนและการได้รับข้อมูลด้านอื่น ๆ ในชีวิตประจำวัน และผู้เรียนยังได้ฝึกทักษะการคิดแก้ปัญหาทำให้เป็นผู้มีเหตุผล รู้จักวางแผนคิดวิเคราะห์และการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมก็จะช่วยให้ผู้เรียนตระหนักในคุณค่าและเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม มีจิตสำนึกรักและหวงแหน และพร้อมจะมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาอย่างมีทักษะและเป็นระบบ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสามารถทางการพูดของนักเรียนโดยใช้บทเรียนภาษาอังกฤษที่เน้นเนื้อหาวิชา
2. เพื่อศึกษาจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมของนักเรียนที่เรียนโดยใช้บทเรียนภาษาอังกฤษที่เน้นเนื้อหาวิชา
3. เพื่อศึกษาความสามารถทางการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนที่เรียนโดยใช้บทเรียนภาษาอังกฤษที่เน้นเนื้อหาวิชา

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพิชัย อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาภาษาอังกฤษหลัก 10 (อ 016) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2543 จำนวน 20 คน เป็นนักเรียนที่มีความสนใจในเนื้อหาสิ่งแวดล้อมซึ่งได้มาจากการสำรวจความต้องการและความสนใจของนักเรียนด้านเนื้อหาที่จะนำมาสร้างบทเรียน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ บทเรียนภาษาอังกฤษที่เน้นเนื้อหาวิชา

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความสามารถในการพูด จิตสำนึกและความสามารถในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. บทเรียนภาษาอังกฤษที่เน้นเนื้อหาวิชา หมายถึง บทเรียนภาษาอังกฤษที่ผสมผสานเนื้อหาทางสิ่งแวดล้อมเข้ากับรูปแบบการสอนแบบหัวข้อเรื่อง โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้ภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือในการศึกษาเนื้อหาวิชา และได้ฝึกปฏิบัติกิจกรรม เพื่อพัฒนาทักษะการพูด ทักษะการแก้ปัญหา และเกิดจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อม โดยยึดขั้นตอนการสอนเพื่อพัฒนาความตระหนักรู้ที่มีวิจารณ์ญาณ หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2539) ซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้ คือ นำเข้าสู่บทเรียนโดยใช้สิ่งเร้า เพื่อชักนำเข้าสู่เรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และมีการจดบันทึกข้อมูลหรือความคิดของตน จากนั้นกระตุ้นให้ผู้เรียนฟังหรืออ่านความคิดเห็นของกันและกันแล้วช่วยกันทำแนวคิดนั้นให้ชัดเจนขึ้น เมื่อผู้เรียนได้รับข้อมูลที่ท้าทายแนวคิดของตน ผู้เรียนแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบข้อมูลนั้นหรือคิดข้อมูลใหม่ที่ต้องการ จากนั้นให้ผู้เรียนเปรียบเทียบแนวคิดใหม่และเก่า และสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดของตนกับข้อมูลใหม่หาข้อมูลเพิ่มเติมแล้ว ผู้เรียนเปรียบเทียบและหาความแตกต่างระหว่างความเข้าใจเดิมกับความเข้าใจใหม่ แล้วจึงเลือกบริบทใหม่ให้แก่ผู้เรียน และให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ความคิดของตนในบริบทใหม่นี้

2. ความสามารถทางการพูดภาษาอังกฤษ หมายถึงความสามารถในการพูดเพื่อสื่อความคิดทางด้านการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยใช้คำศัพท์โครงสร้างที่เกี่ยวข้องมีสำเนียง ลีลา และความคล่องแคล่วในการพูด ซึ่งจะวัดจากการนำเสนอโครงการหลังจากจบบทเรียนแต่ละบทวัดโดยใช้แบบประเมินความสามารถทางการพูดตามมาตราส่วนประมาณค่า 6 ระดับ แบบ The Schulz Communicative Competence Scale, The Foreign Service Institute Scale และ The Bartz Scale (อ้างใน สุภัทรา อักษรานุเคราะห์, 2532)

3. จิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความรู้สึกระหนัก รัก ห่วงใย และเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม วัดโดยใช้แบบประเมินจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมของ ศิราณี อุปละ (2541) และ อรุณี แสงเพ็ญ (2537)

4. ความสามารถทางการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถในการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม โดยการประยุกต์ความรู้ กฎเกณฑ์ และหลักการที่เกี่ยวข้องกับปัญหามาใช้ได้ตรงตามสภาพและลักษณะของปัญหา ประเมินโดยใช้แบบประเมินความสามารถทางการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมซึ่งปรับจากแบบสังเกตพฤติกรรมกรรมการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของ ศิราณี อุปละ (2541)

5. ผู้เรียน หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพิชิต อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาภาษาอังกฤษหลัก 10 (อ 016) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2543 จำนวน 20 คน

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. เพื่อเป็นแนวทางให้ครูนำไปปรับใช้ในการเรียนการสอนเนื้อหาวิชาอื่น ๆ ตามแนวการสอนแบบหัวข้อเรื่อง
2. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจในการสอนโดยการบูรณาการภาษาอังกฤษเข้ากับเนื้อหาวิชาเพื่อส่งเสริมความสามารถของนักเรียนในทักษะทางภาษาด้านอื่น ๆ
3. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจในการสร้างบทเรียนหรือพัฒนากิจกรรม เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกและความสามารถทางการแก้ปัญหาถึงแวคล้อม